ՏԵՏՐ ՋՈՐՐՈՐԴ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. — Դրական, Լօնկֆէլլօ, Պուէս Ամերիկացի (Պօղոս էմԷնեցի Պառճասեան). Մատնոցիին մէջ ինչ կար:

ԳՐԱԴԱՒ

ԼՕՆԿՖԷԼԼՕ

ՊՈՒԷՏ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ

Ազնիւ բարեկամ,

Յուզմամբ ընթերցած էի այն համակրական տողերը զորս նուիրած էիք ինձ Գրական եւ իմաստասիրական Շարժումի անցեալ Սեպտեմբերի թիւին մէջ: Ներեցէք ինձ որ յետ երկար լռութեան անկեղծ շնորհակալիքս յայտնեմ ձեզ: Ձեզ «մեծանուն» անուանած էիք, մի տիտղոս որ իմ համեստութեանս չ'համապատասխաներ: Սոյգ է որ Մուսայից լերին անունը կրել մի դպրէն յաւակնութիւն չէ, սակայն մի փոքր բացատրութիւն կրնայ ցուցնել թէ Մուսաներուը մշակելու փափաքը միայն պատճառ տուած է այդ անուան:

Երբ տակաւին պատանի, ամեն ճշմարիտ դըպրոցականներուս նման կը սիրէի ընթեռնուլ Հոմերը եւ Վիրգիլ, Ֆէնըլըն եւ Պէրնարտէն տը Սէն Բիէր, Մխիթարեան հարց Տաղերը, Հրաւիրակ Աբատատ-

եան, եւայլն, այս ուսմանց միջոցին ունէի մի սերտ բարեկամ, Հ. Արսէն Բագրատունի եւ վրայր մեր դեռահաս երեւակայութեան ազդելով, մեք եւս այն մեծ վարդապետներուն աշակերտելու փափաքաւ, համարձակեցանք բանաստեղծական անուններ առնուլ եւ ոտանաւորներ գրելու ձեռնարկել։ կը հասկնաք ուրեմն թէ ինչպէս պատանեկութեան յանձնապաստանութեամբ, հեղինեական Մուսայից լերան անունը խլելու յանդգնեցայ, եւ դեգերեալ մնացի գրական յեղյեղուկ ասպարիզին մէջ։

* * *

կարծեմ սոյն բացատրութիւնը կը բաւէ ցուցնելու թէ գրականութեան փոքր ինչ ճաշակ ունէի։ Իւսկիւտարի մէջ առիթ ունեցած էի ճանաչելու Ամերիկացի Տոք. Վուտ, մի հայատէր անձ, որ անցեալ տարի իւր հայրենիքը վերադարձաւ։ Օր մը, չոգենաւին մէջ, իւր հետ խօսակցած էինք Ամերիկացի մեծ բանաստեղծ Լօնկֆելլօյի վրայ։ Ցանի մ'օր վերջ, զրմանօք ստացայ Տոք. Վուտէն երկու հատոր գիրք հետեւեալ նամակաւ, (յԱնգլիերէն բնագիր)։

Իւսքիւտար, 12 Մայիս 1886

Սիրելի պարո՛ն,

Սրդեօք կը համբո՞ք ընդունիլ նամակաւս առ ձեզ յղեալ հատորներն 'ի նշան իմ յարգանաց։

կը ցաւիմ որ բաւական գործածուած են, սակայն դիպուածով ասոնք պատրաստ ունեցայ։

Մաղթելով ձեզ եւայլն

Ծ. Վ. ՎՈՒՏ

Հատորները, բացի եւ համուէմամբ տեսայ որ Լօնկֆէլլօյի քերթուածներն էին։ Տոք. Վուտի հետ ունեցած խօսակցութիւնս յիշեցի եւ վուէթայի երեն չնորհակալութիւնս յայտնել հետեւեալ նամակաւ, (Բնագիրն Անգլիերէն գրուած)։

Ինսպրուք, 14 Մայիս 1886

ՏԷր,

Այն նամակը զոր պատիւ ունեցայ առանալ ձեզնէ հաճելի մի զարմանք տուաւ ինձ։ Նորա հետ ընդունեցի Լօնկֆէլլօյի երկու հատորները զորս չնորհած էիք յղել ինձ։ Քանի որ կարդացած էի անցեալները Լօնկֆէլլօյի վրայ իւր եղբօր հրատարակած կենսագրութեան մէջ թէ այն գիրքն որ իւր երիտասարդութեան ժամանակ ամենէն աւելի տպաւորութիւն ըրած էր նորա վրայ եւ գրական աշխոյժը զարթուցած, վաչինկթըն Իրվինկի Նկարագիրքն էր, համակրութիւն զգացած էի առ նա, եւ առանց նորա առիճանին թեկնածելու, ճաշակի առնչութիւն զգացած էի նորա հետ, քանզի նորա սիրած մատեանը յոյժ հաճելի էր նաեւ ինձ երիտասարդութեան ժամանակս, երբ Անգլիերէն կ'ուսանէի Պատ. Կոնոնիկոս Բըրթիսէն։

Յոյսս բոլորովին ստոյգ եղաւ։ Մեծ համուէմամբ կարդացի Լօնկֆէլլօյի մի քանի քերթուածները, եւ պիտի չարունակեմ սերտել զանոնք։ Սէլորդ է ըսել թէ զանոնք հեղինակին մեծ համբաւին արժանի դատայ։

Յոյժ ախորժանօք ընթերցած էի երբեմն Պայրընի քերթուածները, սակայն Լօնկֆէլլօ աւելի

մեծ տպաւորութիւն կ'ընէ ինձ հասուն հասակի մէջ։ Եթէ Պայրըն դարուս «բրօֆան» բանաստեղծից ամենամեծերէն կրնայ համարիլ, Լօնկֆէլլօ աւելի յանկուցիչ, աւելի «սրիրիթիւալիսթ» է, Ֆրանսական գրականութեան ամենապայծառ աստղերէն մէյն, Լամարթինի նման։ Ջեր նոր երկիրը, Ամերիկա, խիստ վայլուն դիրք մը բռնած է մեր աշխարհի առջեւ։ Ի՛նչ դժբաղդութիւն որ մեր տարաբաղդ հին հայրենիքը չ'կրնար ընծայել իւր որդեկաց ո՛չ նոյն աշխարհածանօթ համբաւը, ո՛չ նոյն վարձատրութիւնը քան նոր երկիրներ։ Սակայն չ'է կարելի մեզ լքանել զնա, նա յոյժ խեղճ է, ուստի առաւել եւս պարտաւոր եմք համակրիլ անոր։

Մնամ եւայլն

ՊՕՂՈՍ ՊԱՌՆԱՍԵԱՆ

Տոք. Վուտ լուրթեամբ չ'անցուց այս նամակը եւ այսպէս պատասխանեց։

Իւսթիւսար, 16 Մայիս 1886

Սիրելի պարոն,

Ներեցէք ինձ չնորհակալիքս յայտնել ձեր ղըրկած նամակին համար։ Նորա լեզուին աղնուութիւնը եւ անսխալ շարադրութիւնն ուշադրութեան արժանի են։ Քիչերը որոց մայրենի է Անգլիական լեզուն կրնան այնչափ լաւ դրել զայն։

Կը մասնակցիմ ձեր սքանչացման Լօնկֆէլլօյի վրայ, իբր բանաստեղծի։ Մի քանի չաբաթէն հայրենիքս պիտի վերադառնամ, եւ ինձ համելի բաներէն մին պիտի լինի նորա մենաստեալ դամբանն

այցելել Պօսթոնի մօտ, եւ տեսնել նորա բնակարանը, ուր գրած է իւր քերթուածոց մեծ մասը։

Թոյլ ձեր հայրենակիցք ոգեւորին այն ոգւով որ կը ներշնչէ Լօնկֆէլլօյի ԿԵՆԱՑ ՄԻ ՕՐՀՆԵՐԳ անուն տաղը, եւ բարւոք ապագայ կրնան ունենալ։ Ես զայս բաղձամ եւ մաղթեմ ձեզ ընդ հուպ։

Մնամ եւսյլն

Ց. Վ. ՎՈՒՏ

Առ այս պատասխանեցի հետեւեալ նամակաւ։

Ինսպրիւք, 29 Մայիս 1886

Ձեր ներողութիւնը կը խնդրեմ տակաւին զձեզ դբաղեցնելուս համար, ի պատասխան ձեր վերջին նամակին։ Կ'ըզդամ թէ չեմ արժեր այն չափազանց գովեստները, զորս ինձ կուտաք անշուշտ վասն հայրութեան։

Շնորհակալ եմ որ Լօնկֆէլլօյի կենաց մի օրհներգ տաղին վրայ ուշադրութիւնս հրաւիրած էիք։ Յատուկ ուշադրութեան արժանի է, եւ գոհութեամբ կ'իմացնեմ ձեզ թէ սորա գեղեցիկ ոտանաւոր թարգմանութիւնն ունինք հայերէն աշխարհիկ լեզուաւ, Զմիւռնացի Պ. Մամուրեանի գրչէն(1), իւր յօրինած Գիտելիք եւ Պատիւք ազգ անուն գիրքին մէջ, որ մեր գպրոցական մանկանց ձեռքն է։

Գիտեմ որ դուք աւելի դիւրութեամբ կը լսէք եւ կը սիրէք իմ մայրենի լեզուս քան ես ձերինը։ Փափաքելով ուրեմն ձեզ նուիրել վոխադարձաբար մի

(1) Առեւելքի մէջ հրատարակուեցաւ սոյն տաղին Սաղմոս կեանց վերնագրով մէկ Թարգմանութիւնն ալ ի Թովմաս Էֆէնտի Թէրզեանէ։ Ծ. Խ.

հայ քերթուած, ձեզ ղրկեցի մեր ազգային եկեղեցւոյ ԺԲ. դարու մէջ մեծահամբաւ հայրապետներէն միոյն, Ներսէս Շնորհալիի տաղերը։

Հայերէն լեզուի ձեր արդէն ունեցած տեղեկութեամբ, մեծ ջանքի պէտք չունիք այն տաղերն հասկնալու, որ խիստ պարզ ոճով գրուած են եւ խորին քրիստոնէական մի ոգի կը ներշնչեն։ Եթէ ինչ ինչ նկատմամբ, դոքա դարուս դրական խորհրդածութեանց չեն համաձայնիր, պատմական յիշատակներ կը կրեն։ Ներսէս Շնորհալւոյ չափաբերաբար գրած սրբազան պատմութիւնն, ազգային վէպերն եւ վարդապետական քերթուածներն արժանի են ընթերցման նոյն իսկ մի օտարազգւոյ համար, որ մեր գրականութեան եւ պատմութեան համակիր է։ Յուսամ թէ սոյն գիրքը պիտի ընդունիք ի նշան իմ բարեկամութեանս...։

Մաղթեմ վասն ձեր ողջամբ ուղեւորութիւն ի հայրենիս եւ երկար կեանք եւ առողջութիւն։ Արտօնութիւն կուտաք ինձ մեր սոյն թղթակցութիւնը հրատարակելու հայերէն մի գրական թերթի մէջ, լօնկֆելլոյի վրայ ծանօթութեամբ հանդերձ։

Մնամ եւայլն

ՊՕՂՈՍ ՊԱՌՆԱՍԵԱՆ

Ա.հաւասիկ Տոք. վուսի պատասխանը։

Իւսֆիւսար, 31 Մայիս 1886

Սիրելի պարոն,

Համեցէք ընդունիլ իմ սրտագին շնորհակալիքս ձեր մայիս 29ի նամակին եւ նորա հետ ձեր յղած գիրքին համար։

Եթէ հայրենիքս հասնելէ ետեւ կեանքս երկարի, պարապոյ ժամերուս մէջ հաճութեամբ պիտի ընթեռնուի ձեր բարձր արժանիք ունեցող պուէտին, Ներսէսի Շնորհալւոյ դրուածները, եւ ոյն հաճոյքը պիտի աւելնայ միանգամայն զձեզ յիշելով։

Հաճութեամբ լսացայ որ Լօնկֆէլլօյի կեանց մի օրհներգին հայերէն թարգմանութիւնը կայ ձեղեր, եւ ուրախ պիտի լինիմ եթէ զայն պարունակող դպրոցական գիրքն ընդունիմ։

Բնաւ արգելք չեմ տեսներ մեր թղթակցութիւնը հրատարակելու, ըստ ձեր առաջարկութեան, հանդերձ Լօնկֆէլլօյի վրայ ծանօթութեամբ, զոր ձեր դատողութեան կը թողում։

Մնամ եւայլն

Ց. Վ. ՎՈՒՏ

Փութացի Պ. Մամուրեանի Գիտելիք եւ Պարտիքը յղել առ Տոք. Վուտ, նշանակելով կեանց մի օրհներգ անուն տաղն 220ՐԴ էջին մէջ եւ հետեւեալ պատասխանն առացայ։

11 Յունիս 1886

Շնորհ ըրած էիք յղել ինձ կեանց մի օրհներգի հայերէն թարգմանութիւնն։

Հաճութեամբ ընթերցայ զայն։ Թարգմանութիւնն յոյժ ընտիր կ'երեւի եւ բնագրին համաձայն, պարզ եւ մանկանց յարմար է։

Սքողջ այդ գիրքը լաւ յօրինուած եւ օգտակար մի դասագիրք է։ Ինդակցութեան արժանի է տեսնել դպրոցաց մէջ այսպիսի գրեանց չատնալը։

Ամսոյս 3/15ին կը յուսամ մեկնիլ 'ի հայրենիս,

սակայն չ'պիտի դադրիմ խորին հաճակրութիւն տածելէ այս երկրին ժողովրդոց եւ մանաւանդ Հայոց, որոց երջանկութիւն կը մաղթեմ։

Մնամ եւայլն

ձ Վ. ՎՈՒՏ

Այսպէս վերջացաւ այս թղթակցութիւնը։ կը ցաւիմ որ անճնական հոգեր արդիլեցին զիս Տոք. Վուտի հրաժեշտի ողջոյն տալէ, եւ յապաղեցին մինչեւ յարդ սոյն հրատարակութիւնը։ Փափաքելի է անշուշտ որ Տոք. Վուտ մի բարի օրինակ լինի ամեն Միսիոնարաց։

* * *

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ Ի ՎԵՐԱՑ ԼՕՆԿՖԷԼԼՕՅԻ

Լօնկֆէլլօ ծնաւ 1807 փետրուարի մէջ։ Իւր առաջին նամակը գրած է Բօրթլէնտէն 1814 Յունուարի մէջ, երբ տակաւին եօթն տարուան էր։

Ահա այդ նամակը։

«Սիրելի հայրիկ։ — Աննիկը մի փոքր Աստուածաչունչի պէտք ունի։ Շնորհ կ'ընէք գնել նորա համար մի Աստուածաչունչ 'ի Պօսթոն։ Բոլոր այս չաբաթ գլուխէն ետ չ'ձեռացի, եւ եօթը պատուանիշ ստացայ։ Երկուշաբթի մի պատուառումս պիտի ընդունիմ։ կը վախնամ որ փոքրիկ թմբուկ մը գնէք ինձ։»

Երբ տունը կը գտնուէր, իւր առաջին սիրած գիրքերն էին Ռօսէնտան Քրուզօէ, Հազար եւ մէկ գիշերներ, Տօն Քիշօթ եւ Օսթանի քերթուածները, որոցմէ շատ մը հատուածներ բերանացի սովորելով կարտասանէր։ Սակայն Վաշինկթըն Իրվինկի

Նկարագիրքը, կ'ըսէ իւր եղբայրը Սամուէլ Լօնկֆէլլօ, ամենէն աւելի տպաւորութիւն ունեցած էր նորա մտաց վրայ եւ գրական աչխոյժը զարթուցած։

Լօնկֆէլլօ 1813ին Բօրթլէնտի ճեմարանը մտաւ, եւ մի քանի տարիէ վերջ այսպէս կը նկարագրէ։

«Լօնկֆէլլօ մի գեղանի պատանեակ էր։ կը սիրէր առանձնութիւնը, սակայն յանկուցիչ անկեղծութիւն ունէր։ Աչքերը սուր էին եւ անոնց նայողը կարծես ջինջ աղբիւր մը կը դիտէր։»

1821ին Պօտուինի եւ քիչ վերջը անուանի Հարուարտի ուսումնարանը մտաւ։

Ուսումնքն աւարտելու ժամանակ, Լօնկֆէլլօ իւր հօրը գրած նամակներուն մէջ վիճակ մ'ընտրելու վրայ խօսելով, կ'ըսէ թէ իւր ընտրութիւնը թերեւս հօրը հաճելի չ'ըլնար։ ինք կը սիրէր գրականութիւնը եւ թերեւս հայրը բժշկութիւնը կամ փաստաբանութիւնը նախամեծար կը համարէր։ Ուրիշ նամակի մը մէջ կ'ըսէ թէ գիտութեան մեծ փափաք ունի եւ ամենայն ինչ պիտի զոհէ ուսմանց։

Եւրոպա ուղեւորութիւն մ'ընելէ ետեւ, Լօնկֆէլլօ ամուսնացաւ եւ լեզուագիտութեան ուսուցիչ կարգեցաւ Պօտուինի ճեմարանը։ Քանի մը տարի վերջը, Հարուարտի ճեմարանը գրականութեան ուսուցիչ անուանեցաւ։

Լօնկֆէլլօ իւր վոքր հասակէն մշակեց գրականութիւնը եւ անով զբաղեցաւ։ Զարմանք չէ ուրեմն որ մեծ բանաստեղծ մ'եղաւ։

* * *

Լօնկֆէլլօյի քերթուածոց մեծ մասը մանր ոտանաւորներ են, գեղեցիկ ներդաշնակութեամբ եւ չափաբերութեամբ գրուած։ Անոնց վրայ կատարեալ գաղափար մ'ունենալու համար, պէտք է Անգլիերէն բնագիրը սերտել։ Փոխանակ թարգմանութեան, ուզեցի նմանողութիւն մ'ընել Լօնկֆէլլօյի։ Ամերիկացի բանաստեղծը կ'երգէ մի գարնան որ հուժկու բազկաւ կ'աշխատի, եւ կիւրակի օրն ընտանեօք աղօթքի կ'երթայ. ես եւս երգեցի մի մշակ, ինչպէս տեսած էի պատանեկութեանս ժամանակ կարնոյ գիւղերը։

*
* *

ՄԵԱՊՆ

Տեսանէք զայդ այր կորովի
Որ յադթանդամ հասակաւ.
Զամոլս եզանց լծեալ տանի,
Վարեալ հուժկու իւր բազկաւ։

Ի դէմըս իւր աշխատութեան,
Փայլի դրոշմ առնական.
Եւ ֆայլէ նորին իսկ պարզութեան
Են նըշանակ նախնական։

Չէ մեղկացեալ խաղաղացի
Ընկենալ կըրից ընդ բեռամբ.
Այլ արեւուն հանդէպ տճնի
Վարուցանի յոգնութեամբ։

Քրտինք թափին իւր ճակատէն
Որովք ճարէ նա զիւր հաց.
Լինի սաստար համայնօրէն,
Նա բազմաթիւ ընտանեաց։

Չ'է ճա մի այր մարդահաճոյ
Կաros շնորհից իմայից,
Գոգցես եղեալ ստուկ շահու
Չ'ուճի զգացում վնեմից:

Որ հզօրից հանդէպ իճնի
Աչեամարհող տկարից,
Եւ մերթ զոռոզ, մերթ փոխրոգի
Հակապատկեր մ'է ուժգից:

Սակայն այդ այր աշխատասէր
Խարդաւանաց է անգէտ.
ՉԱստուած միայն գիտէ իւր Տէր
Առ ճա լինի ակընդէտ:

'Ի կիւրակէն յեկեղեցի
Գիմէ հանդերձ իւր մանկամբ,
Եւ աղօթէ գի եղիցի
Իւրում ճպատս Տեառն կամք:

Յետ աղօթից բազմի 'ի ճաշ
Նա պարզագին 'ի սեղան.
Շրջապետեն էակք խարտեաշ
Զինմն եւ գիւրեանսըն համայն:

Հապա ճսկի ընդ դրացիս
Խօսիլ գիրաց գեղչկական,
Եւ զարտօէս եւ զկենդանիս
Որպէս խնամել է արժան:

Չ'երբայ ճա զերթ մի բեռնակիր
Խնդրել ըզնաց իւր այլուր,
Եւ յընտանեաց իւր տարագիր
Վարել ըզկեանըս տրխուր:

Այսպէս սահին անկեղծութեամբ
Աւուրքն Հայ մըտակին,
Որոյ հրաճգրն ոռոգմամբ
Անին արմտիք մեր երկրին :

ՊՕՂՈՍ ՊԱՌՆԱՍԵԱՆ

Ինճեճիէ, Մայիս, 1887

ՄԱՏՆՈՑԻՆ ՄԷՋ Ի՞ՆՉ ԿԱՐ

(Սիրև իմնեւտասներորդ դարու մէջ)

Դ.

Մօրաքրոջս տունէն գալէս ի վեր շաբաթ մը անցած էր : Առաւս մը՝ երբ նախաճաշս ընելէ յետոյ վեր ելած էի ժողովրատունը, դուռը զարնուեցաւ, եւ կարծեցի Գէորգին ձայնը լսել որ մօրս հետ կը խօսէր : Ինձ անուրջի մը պէս եկաւ : Երբ վար իջայ. « Ա՛հա մատնոցդ ղրկեր է մօրաքոյրդ » ըսաւ մայրս. « բերողը չի ճանչցայ. չնորհքով տղայ մըն էր, խալնատ. չուզեց վեր ելլել : Ահաւասիկ : » Եւ՝ պահիկ մը կանգ առնելէ յետոյ՝ մայրս շարաչարեց. « Բայց մօրաքեռորդիդ ինչո՞ւ չի բերաւ մատնոցդ. նորէն լսելքին վչչեց ու դո՞ւրս ելաւ գնաց արդեօք : Ի՞նչ է ադ տղուն վիճքը, չը հասկըցուեցաւ գնաց : Անառակորդի՛ճամբայ է բռնած ճամբան. բայց հետը խօսելու կը քաշուի մարդ, անչափ ալ չուքը ծանր տղայ է : Քրոջ զաւակներուս մէջ իրմէն չվել սիրածս ալ չի կայ. ձեռքս մեծցաւ, ինք ալ պիս շատ կը սիրէ. բայց խօսք մոխիկ չըներ : Խօսքին կարգին կը բերեմ ու կ'ըսեմ որ գործի մը ըլլայ. իրեն ընկերներէն մըը առա-

ջին պաշտօնատար եղաւ, որը առաջին վաճառականն. ինք ի՞նչ գործ չի կրնար ընել: Մարդ մի չի ճանչնար, ուսմունք մի չունի: Կամ գիրքերը կ'առնէ կը նայի, կամ լեռնէ լեռ կ'ինայ կը պտըտի: Զբլայ նէ, դուրս կ'երթայ: Դուրս ալ երթայ նէ, քեզ մոմոալու է, աղջիկ. մօրաքեռորդիս ճրթ արդեօք պիտի գայ, արդեօք հիւանդացաւ, արդեօք մեզ մոռցաւ. ա՛լ կը հատնիս կը հատնիս կ'երթաս: Ջեմ մեղադրեր. մէկը ես եմ, գլուխը քունս չի տանիր աղ տղուն համար. ուրիշ բան մը կայ վրան, չես կրնար չի սիրել, չես կրնար միտքէդ հանել: Մէյ մը գործի ըլլար, մէյ մը կարդուէր. մեծ հոգէ մը կ'ազատէինք ամենս ալ: Բիչ մը պակաս խելք ունենար, ինչ աղէկ էր. քուրիկս հանդիստ կ'ապրէր...»

Երբ մայրս կը խօսէր, ես մտանոցը ծրարին մէջէն կը հանէի, եւ երբ ծրար ծառայող թուղթին մէջ բան մը կը կարդայի: Թուղթը Արեւելքէն պատուած էր. Արեւելքի մը գլուխն էր. Ս. սկզբնատառին վրայ գծագրուած էր մատ մը, որ կը ցուցընէր Ն տառ մը, Ր ն օձով մը ամբողջացած Օ ձեւացած էր, եւ սոյն տառին մէջ 9 թուանշանը գրուած. Իր իի վոխուած, առջեւը ևչ տառերը գրուած էին. Ա.Բ.Ե.Ի.Ե.Ք.Ի.Ն ատելորդ տառերն ատրուած եւ օրագրին անունը չրջանակի մը մէջ առնուած էր՝ որ կը բաղկանար կայ բառին բազմապատկութեամբ: Մխանգամայն մօրս խօսքերը մտիկ կ'ընէի, որովհետեւ մօրաքեռորդւոյս վրայ էին, եւ կը լուծէի նկարահանելուկը: Մտանոցին մէջ ինչ կայ. ահա ինչ որ գրուած էր թուղթին մէջ: Դիրքն ինձ անծանօթ էր. հաւանականաբար, բնականաբար՝ կրնամ ըսել՝ Դէպրգին գիրքն էր:

Թէ մօրս խօսքերէն, թէ մանաւանդ Գէորգին ձայնէն եւ իւր հանելուկէն յուզուած էի. վեր եւ ելայ, եւ մատնոցին մէջ նայեցայ։ Բան մը չը կար։ Սրդեօք մա՞յրս առած էր ինչ որ կար մատնոցին մէջ։ Այլ ո՞չ, մայրս ծրարը բացած չէր. եթէ բանար, չէր գոցեր նորէն, եթէ մայրս կը ճանչնամ։ Եւ եթէ բան մը ըլլար, եթէ սիրոյ գրաւոր յայտարարութեան նման բան մը ըլլար, մատնոցը մօրս ձեռքը կուտա՞ր Գէորգ։ Հոս կրկին հանելուկ մը կար. յայտնի էր որ այդ պատանին ճարտար մէկն էր։ Բայց ի՞նչ կրնար ըլլալ մատնոցին մէջ. թուղթ չը կար. մետաղ չը կար. ապակիի կտոր կամ ասեղ հատ կամ ծաղկի թերթ մը կամ ո եւ է յիշատակ արթնցնող, աչքի ու սրտի խօսող բան մը չը կար։ Գետինը ձգեցի, մէջէն բան չհնկաւ. ճկոյթս մէջն անցուցի, բան մը դուրս չեկաւ. զմեւինովս փորեցի մատնոցին յատակը, ոչինչ, ոչինչ։ Ի՞նչ տանջանքի դատապարտուեցայ. ի՞նչպէս լուծէի այս առեղծուածը. փոխոխակի թուղթին ու մատնոցին կը նայէի։ Թուղթը ձեռքէս վար իննկաւ. կատուս սկսաւ խաղալ հեռը, եւ ճանկը մէջը անցուց։ Յուսացի թէ կատուիս սեւ ճանկէն լուսոյ նշոյլ մը ծագէր. ճանկը արեւին եւ եղին մէջը անցուցած էր. ասի Արեւելքին համար թերեւս չարագուշակ էր. այլ իմ հանելուկիս լուծման չէր օգներ։

Թուղթը պահեցի, մատնոցս ալ։ Դիշերը քունս չը տարաւ։ Կէս գիշերուն ելայ, ճրագը վառեցի, մատնոցս առի եւ նորէն մէջը նայեցայ. ատուերին մէջ նուրբ շղթ մը, թուխ իմն արծաթի ճաճանչք լուսնոյ։ Գէորգ զմեւինին ծայրով գրած էր մատնոցին ներքին թերթին մէջ Վիգորիա-Գեորգ։

Միաքս հանդստացաւ, այլ սիրտս սկսաւ բաբախել ուժգին. կը կարդայի, նորէն կը կարդայի, միշտ աւելի յուզմամբ, միշտ աւելի հաճոյքով։ Մօրաքեռորդիս մոռցած էի, նա՛ որ թիչնամանած էր զիս ըսելով թէ՝ չէի կրնար ես իրեն երջանկութիւն պատճառել, թէ ես չը պիտի բաւէի իրեն՝ եթէ միանայինք։ Բայց Գէորգ դասատու էր. վարժապետին ով աղջիկ կու տայ, թո՛ղ ազնուական ցեղէ ըլլայ, թո՛ղ օժտեալ ըլլայ բարձր բարեմասնութեամբք։ Ցիշեցի թէ մայրս հաւնած էր մօրաքեռորդւոյս բարեկամին. մոռցեցի թէ հայրս հարուստ էր. եւ յոյսս չը կարեցի Գէորգին հետ ամուսնութենէս։ Պառկեցայ նորէն, թո՛ւղթը համբուրելէս ու մատնոցը մատս դնելէս յետոյ. տենդս հանդարտեցաւ ու քնացայ։ Երազիս մէջ տեսայ բլրոյ մը վրայ՝ արշալոյսոյ ժամուն՝ նոյն պատկին տակ միացած Գէորգին եւ իմ գլուխներն. այլ հազիւ պատկեալս իւր չրթունքը ճակտիս մօտեցուցած էր եւ յետոյ ընկրկեցաւ «Դա՛ռն, դա՛ռն» գոչելով, եւ դէպի մօտակայ առուակը վազելով...։

Ե.

Ամառօրուն անհանգիստ էի. անկողնէս չը կըրցայ ելնել։ Բժիշկն եկաւ։ Մօրաքեռորդւոյս մտերիմ բարեկամն է. կաղդուրելու տեղ զիս աւելի մեղկացուց իւր տեսիլը. — չատ աղջկանց, մանաւանդ անոնց որք գիտեն թէ բանաստեղծ ալ եղած է երբեմն, իտէալն է այդ երիտասարդ բարիզեան բժիշկը, նուրբ՝ հասակով, ճաշակով, մտքով ու մարմնով։ Տեսիլն այլայլեց զիս աւելի, բայց դեղերն ազդեցին. երեք այցելութեամբ բժիշկս ե-

ցայ։ Մայրս առաւ զիս, օդափոխութեան տարաւ քանի մը օր. . . մօրաքրոջս տունը։ Մօրաքեւորդուոյս սենեակը փոփոխութիւն չէր կրած. անտուկը միշտ հոն էր. Հնդկաստանի քարտէզն եւ աղջկան պատկերն իրենց տեղն էին. գրասեղանին վրայ միշտ նոյն անկարգութիւնը կը տիրէր. բանդուփները նոյն տեղը կեցած էին գրասեղանին վրայ, երկու բանաստեղծութեանց հատորի մէջտեղ, որովհետեւ իմ բանածս էին։ Եթէ հնար ըլլար, գէխուն կամ սրտին վրայ պիտի կրէր զանոնք, վասնզի ուրիշը վրայ կրնար։ Միայն վանդակ մ'աւելցած էր սենեակին մէջ. ոսկեթել վանդակ մը . . . դատարկ . . . ։ «Այս վանդակն առի, երբ տուն գայիր» ըսաւ. «բայց դատարկ չէ բոլորովին. Բացակայութեանդ ատեն այս բանաստեղծութիւնները գրեցի վրադ.» եւ վանդակին դուռը բանալով, այն իրօք թռչուն խօսքերը՝ ինչպէս կ'ըսէ Հոմերոս՝ կարդաց ինձ մի առ մի, դառնապէս արտասուելով. . . ։

(Շարունակելի) ՆԱՒՐԱՆԻԱ

Ընթերցողք տեսան թէ՝ զոհողութիւն մ'ընելով այս տարի ջրոս երեսի յաւելում ըրինք մեր Հանդիսին վրայ, որով այժմ 20 էջի տեղ՝ 24 էջեր կը պարունակէ Շարժումի մէն մի թիւն։ Իսկ ներկայ թիւս 16 երես միայն պարունակելուն եւ յամեցուն պատճառն եղաւ մեր հիւանդութիւնն, որ արգելեց զմեզ աշխատիլ ամսոյ մը մօտ։ Վստահ ենք մեր աղնիւ ընթերցողաց ներողամտութեան վրայ։ Պիտի յարատեւենք, թէեւ յուսահատ. . . ։

Հրատարակուեցաւ Բազմավէպ Հանդիսի ներկայ տարւոյ Ա. եռամսեայ սրահն։